

Когут С. Я.,
доцент, завідувач кафедри
загальної та соціальної педагогіки
гуманітарного факультету
ВНЗ «Український католицький університет»

ТАДЕУШ НОВАЦЬКИЙ І ЙОГО ПЕДАГОГІКА ПРАЦІ

Характерна риса нашого часу – шалений темп розвитку в усіх сферах життя. З одного боку, це створило можливості для всебічного розкриття потенціалу людини, а з іншого, спричинило загрозу для сучасного світу – «людську прогалину» (за Барбарою Сітарською), що виникає внаслідок вкладеного значно більшого ресурсу в технічний і господарський розвиток, аніж у розвиток людей. З педагогічного погляду можемо констатувати розвиток індивідуалізму, прагматизму, жорсткості у співпраці між людьми і значно менше уваги, любові, турботи один до одного. Очевидно, людська праця як джерело творення матеріальних і духовних благ потребує переосмислення змісту її цінності для життя людини, її значення для гуманізації відносин у суспільстві.

Виховання людини до праці і через працю, ставлення людини до праці (мотивація до праці, розвиток і формування умінь розв'язувати професійні завдання, вирішення завдань, пов'язаних з особистісним та професійним розвитком), зміст праці, значення праці для майбутнього людини – це невелика частина з проблематики досліджень видатного польського науковця Тадеуша Вацлава Новацького (Tadeusz Waśław Nowacki), результатами напрацювань якого збагатилася світова педагогічна думка.

Тадеуш Новацький (1913–2011) – професор, доктор габілітований, основоположник, розробник теоретико-методологічних засад педагогіки праці, фундатор наукової школи педагогіки праці. Завдяки працям Тадеуша Новацького, а також його однодумців й послідовників (проф. Зігмунд Вятровські (Zygmunt Wiatrowski), проф. Станіслав Качор (Stanisław Kaczor) та ін.) було написано перші

підручники з педагогіки праці, започатковано дослідження теоретичних й практичних аспектів виховання через працю, професійного навчання, професійної орієнтації, професійного консультування тощо.

Авторству Тадеуша Новацького належать понад 700 наукових, науково-практичних публікацій. Назвемо лише кілька з них, що визначили розвиток і становлення педагогіки праці у Польщі, зокрема «Виховання через працю» [1], «Нариси з історії професійного навчання на початку дев'ятнадцятого століття» [2], «З теорії професійного навчання та удосконалення» [3], «Дидактика професійного удосконалення» [4], «Праця і виховання» [5], «Професієзнавство» [6], «Лексикон педагогіки праці» [7].

За понад 40 років педагогіка праці у Польщі розвинулася у відносно самостійну педагогічну субдисципліну, обґрунтовану з позиції потреб педагогічної теорії і практики. Вона має чітке теоретико-методологічне підґрунтя, свій категоріальний апарат, є науковою основою педагогічної спеціальності «педагогіки праці». Педагогіка праці реалізує міждисциплінарні зв'язки з психологією праці, філософією та медициною праці, антропологією, політичними та економічними науками. Як наслідок — сьогодні педагогіка праці позиціонує себе як наука, як педагогічна дисципліна і як сфера практичної діяльності.

У педагогічній енциклопедії XXI століття [8] про педагогіку праці подано таку інформацію. По-перше, це наукова субдисципліна, предметом досліджень якої є праця людини, її багатоаспектні умови, соціальний і виховний вплив на особистість; важливе значення мають аспекти взаємозв'язків у площині людина–виховання–праця. Предмет педагогіки праці охоплює системи і предметно-змістові зв'язки, серед яких найвагомніше місце посідає проблема підготовки людини до професійної діяльності, а також проблема успішної та різнобічної ефективної участі людини у цій діяльності. По-друге, педагогіку праці потрібно розглядати і як педагогічну дисципліну, предметом зацікавлень якої є виховання через працю; загальнотехнічне навчання; професійна орієнтація, консультування і дорадництво; профільна освіта; професійне навчання і виховання; безперервне

навчання працюючих та безробітних; освітні проблеми та проблеми гуманізації закладу праці.

Вивчення й критичний аналіз наукових праць Тадеуша Новацького, його педагогіки праці як теоретико-методологічної основи професійної освіти Польщі дадуть змогу завдяки порівняльному контексту осмислити реальний стан професійної освіти в Україні, зокрема через вивчення закономірностей розвитку педагогіки праці, її особливостей, що визначають етапи становлення й розвитку її як системи, яка охоплює результати наукових досліджень, взаємозв'язків з іншими науками, професійну підготовку, взаємозв'язки з неформальною освітою, професійною педагогічною практикою.

Першими науковими публікаціями в українському науковому просторі, де б розглядалися проблеми розвитку професійної освіти з позиції педагогіки праці, є наукові розвідки академіка Неллі Ничкало: “Професійна педагогіка і педагогіка праці: проблеми взаємозв'язку в умовах ринкової економіки”, “Професійна педагогіка і психопедагогіка праці у діалектичному взаємозв'язку”, “Професійна педагогіка у контексті розвитку людського капіталу” та ін. Ці праці переконливо засвідчують професійний науковий інтерес до питань розвитку педагогічних субдисциплін, їхній вплив на удосконалення, оновлення, урізноманітнення підходів до професійної освіти загалом.

Дослідження й аналіз завдань, які ставить перед собою сучасна педагогіка праці Польщі, є важливими для нас з огляду розуміння сутності, значущості праці для кожної окремої людини й суспільства загалом в умовах ринкової економіки.

Вважаємо, що для подальшого вивчення науково-педагогічної спадщини Тадеуша Новацького актуальними є такі завдання:

- висвітлити методологічні засади розвитку педагогіки праці, проаналізувати її категоріальний апарат, порівняти його з відповідниками в українській науковій термінології, здійснити спробу уніфікації певних понять задля проведення міждисциплінарних, спільних із польськими колегами, досліджень у галузі професійної освіти;

- проаналізувати й висвітлити напрями науково-практичних досліджень провідних наукових шкіл педагогіки праці, зазначити ефективність результатів їхнього практичного застосування;
- виявити закономірності й тенденції розвитку професійної педагогічної освіти як результат впливу розвитку педагогіки праці;
- проаналізувати зміст основних навчальних посібників з педагогіки праці, простежити зміни в ньому, спричинені інноваціями в освітній та соціальній політиці країни;
- розробити прогностичну модель розвитку професійної педагогічної освіти, беручи до уваги результати наявних досліджень, напрацювань соціально-партнерських міждержавних проектів з метою адекватної відповіді на виклики ринку праці, що перебуває (і перебуватиме) у постійних змінах.

1. Tadeusz Nowacki (1966), *Wychowanie przez pracę*. Warszawa : Nasza Księgarnia, 1966.
2. Nowacki T. (1967), *Szkice z dziejów kształcenia zawodowego do początków XIX w.* Warszawa : PWSZ.
3. Nowacki T. (1975), *Z teorii kształcenia i doskonalenia zawodowego*. Warszawa : ZZDZ.
4. Nowacki T. W. (1976), *Dydaktyka doskonalenia zawodowego*. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
5. Nowacki T. W. (1980), *Praca i wychowanie*. Warszawa : IWZZ.
6. Nowacki T. W. (1999), *Zawodoznawstwo*. Radom : ITeE – PIB.
7. Nowacki T. W. (2004), *Leksykon pedagogiki pracy*. Radom : ITeE – PIB.
8. Wiatrowski Z., *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. IV. Warszawa, 2005. S. 197–198.